

ВПЛИВ КОНСТИТУЦІЙНИХ НОРМ НА УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

Логвиненко Микола Іванович

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки
Сумського державного університету
м. Суми, Україна*

Салівон Владислава Юріївна

*студентка
Відокремленого структурного підрозділу «Роменський фаховий коледж
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана»
м. Ромни, Сумська область, Україна*

Сучасні проблеми становлення і розвитку конституціоналізму в Україні, що мають не лише практичний, але й теоретичний вимір, які досліджуються наукою конституційного права, безпосередньо пов'язані з питаннями конституційного регулювання найважливіших суспільних відносин.

Конституція України характеризується як основний, установчий закон, що містить основи суспільного ладу держави, її державно-територіального устрою, а також форми правління. Закріплює систему, а також організацію державної влади, органів місцевого управління, встановлює принципи їх функціонування. Створює умови законності та правопорядку. Встановлює основні права та обов'язки фізичних осіб, що є невід'ємною частиною держави.

Аналізуючи питання становлення громадянського суспільства, можна з'ясувати як воно впливає на цей процес через закріплення найважливіших політико-правових конституційних принципів, згідно з якими мають діяти не тільки держава, а й інститути громадянського суспільства. Аналіз також висвітлює сприяння становленню на демократичних засадах цілісної правової системи України, зорієнтованої на забезпечення прав і свобод людини і громадянина; визначення правових основ організації та функціонування найбільш важливих структур громадянського суспільства, насамперед політичних партій, профспілок, інших об'єднань громадян; сприяння структуризації суспільства, його впорядкованості, оскільки громадянське суспільство повинно бути не хаотичним, а структурно впорядкованим, діючим на засадах законності; закріплення основ

компетенції органів державної влади і органів місцевого самоврядування, в тому числі в аспекті взаємовідносин зі структурами громадянського суспільства; обмеження неприпустимого втручання держави в життя суспільства і особи.

Як показує дослідження, даний закон достатньо відрізняється від попередньої Конституції УРСР завдяки обсягу регулювання широкого кола суспільних відносин, закріпленню статусу фізичної особи, держави, органів державної влади і самоврядування та ін.

У Конституції України прямо не вживається термін «громадянське суспільство», що на думку А. Крусян, є «правовим упущенням у контексті теорії сучасного українського конституціоналізму» [2, с. 13]. Конституційні норми є вихідними початками для діяльності посадових осіб, державних органів, а також політичних партій, громадських організацій. До того ж, як наголошує О. Лотюк, саме нормами конституційного права закладається правовий фундамент побудови та розвитку громадянського суспільства [3].

Частина третя, стаття 8 Основного Закону України наголошує, що норми Конституції України є нормами прямої дії, які показують, що звернення до суду за захистом конституційних прав і свобод безпосередньо на підставі Конституції України гарантується їх виконанням.

Пряма дія норм конституції є категорією багатоаспектною і розглядається, зокрема, як елемент принципу верховенства права, як юридична властивість Конституції України, як конституційний принцип або принцип конституційного ладу [6, с. 138].

Можна виділити три способи впливу конституційних норм на суспільні відносини: а) безпосередній вплив (коли норми Конституції можуть застосовуватись безпосередньо без будь-якої подальшої законодавчої конкретизації чи тлумачення з боку органів конституційної юрисдикції); б) безпосередній вплив з необхідністю подальшої конкретизації (це ті норми Конституції, які можуть застосовуватись, але для своєї повної реалізації передбачають на прийняття ряду законів); в) опосередкований вплив (коли конституційна норма не може бути конкретизована, а може тільки завдавати напрям для тієї чи іншої законодавчої діяльності, або для дій тих чи інших суб'єктів суспільних відносин) [4].

Для формування будь-якої галузі права важливе значення має наявність власного методу правового регулювання. Метод регулювання складає головний фактор, який свідчить про існування самостійної галузі права.

Під методом правового регулювання розуміється сукупність прийомів і способів правового впливу на певну групу суспільних відносин.

У конституційному праві України багато уповноважених норм, і диспозитивний метод правового регулювання в системі методів правової регламентації суспільних відносин посідає важливе місце.

Диспозитивний метод регулювання конституційно-правових відносин підкреслює демократичний потенціал конституційного права України. Право на участь у всеукраїнському та місцевих референдумах, у виборах депутатів, право обирати і бути обраним до органів державної влади і місцевого самоврядування громадяни реалізують вільно, тобто держава в особі відповідних органів і громадянин у виборчих конституційних правовідносинах виступають рівними суб'єктами правовідносин.

Також для конституційно-правової регламентації суспільних відносин характерний і владно-імперативний метод, оскільки норми конституційного права України регламентують великий блок відносин, які базуються на владі та підкоренні, а також реалізації державними органами своїх повноважень.

Імперативний метод – це метод владних розпоряджень, заснований на заборонах, підпорядкуванні і відповідальності. Для відносин, регульованих на основі даного методу, характерна нерівність сторін або субординація (до прикладу, в системі органів державної влади).

Більшою мірою для конституційно-правового регулювання притаманне використання імперативного методу і способів, заснованих на владних засадах. Однак на відміну від деяких інших галузей публічного права, зокрема, адміністративного чи фінансового права, заснованих головним чином на імперативно-владних приписах, конституційне право широко використовує диспозитивний метод. Тому важко погодитися з авторами, які підкреслюють пріоритетне застосування владно-імперативних починань в конституційному праві, помічаючи, що «особливістю конституційного права є те, що часто зустрічається нерівність сторін – учасників конституційних правовідносин» [3].

У конституційному законодавстві є також ряд забороняючих норм. Наприклад, «ніхто не може бути примушений до участі або неучасті у страйку» у відповідності до ст. 44 Конституції України. «Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками» [1, с. 8].

Конституційно-правовому регулюванню суспільних відносин притаманний також метод дозволу, прикладом є стаття 12: «При введенні надзвичайного стану в окремих місцевостях України Верховна Рада України має право перервати свою позачергову сесію, скликану для вирішення конкретного питання» [5, с. 9-10].

Названі методи можуть бути поділені в свою чергу на наступні способи впливу: 1) розпорядження або позитивне зобов'язання; 2) заборона; 3) дозвіл [5].

На підставі проведеного дослідження, реалізація вимог Основного Закону є найважливішим завданням держави, що спрямоване на впорядкування правового регулювання суспільних відносин, в якому і виражається основне соціальне значення Конституції як такої.

У своїй першій статті Конституція України декларує правовий характер Української держави. Розвиваючи ці програмні положення, ст. 3 Основного Закону проголошує людину та її права найвищою соціальною цінністю в Україні. При цьому права людини виступають детермінуючим критерієм, що визначає зміст і спрямованість діяльності держави.

Отже, Конституція впливає на суспільство завдяки прописаним, чітко врегульованим нормам, які в рамках правового поля регулюють суспільні дії українських суб'єктів. Вона не дозволяє громадянам порушувати закони чи права інших осіб. Даний закон демонструє комфортну життєдіяльність для всіх громадян в рамках правового поля.

Література:

1. Конституція України. Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Крусян А. Громадянське суспільство в Україні як передумова сучасного українського конституціоналізму: поняття і тенденції розвитку. *Право України*. 2014. С. 17–25.
3. Методи конституційно-правового регулювання: поняття, система, еволюція поглядів. URL: https://stud.com.ua/97691/pravo/metodi_konstitutsiyno_ppravovo-go_regulyuvannya_ponyattya_sistema_evolyutsiya_poglyadiv
4. Бабенко К. А. Методи конституційного регулювання політико-правових відносин. URL: <https://6aas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/437-metodi-konstitutsijnogo-regulyuvannya-politiko-pravovikh-vidnosin.html>
5. Наливайко Л. Р Конспект лекцій з дисципліни «Конституційне право». [Електронний ресурс] Київ, 2016. 482 с. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/1108/1.1.pdf>
6. Рибачук А. Застосування норм Конституції України як норм прямої дії у процесуальній процедурі розгляду судової справи. [Електронний ресурс] *Підприємство, господарство і право*. 2021. с. 138. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/5/24.pdf>